

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
เรื่อง ชาตินี้ ชาติน้ำ เรื่องผี ๆ สาง ๆ
(This Life, Next Lives and Tales of Ghosts)
เขียนโดย พุทธทาสภิกขุ
(Author : Phutthathat Phikkhu)

วิจารณ์โดย

พระมหาวันต์ ญาณสิทธิ¹

Phramaha Wasan Yanasitthi¹

พระมหามิตร ฐิตปญโญ, รองศาสตราจารย์ ดร.²

Phramaha Mit Thitapanyo, Assoc. Prof. Dr.,²

E-mail : nrw_pimai@hotmail.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง “ชาตินี้ ชาติน้ำ เรื่องผี ๆ สาง ๆ” เขียนโดย พุทธทาสภิกขุ ตีพิมพ์ในเดือน มกราคม 2546 โดย มูลนิธิธรรมทาน สวนโมกขพลาราม โดยโครงสร้างของหนังสือเล่มนี้เป็นการรวมเอาเนื้อหาของท่านพุทธทาสในงานอบรมพระธรรมทูต ในสวนโมกขพลาราม พ.ศ.2510 ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นสองช่วง ในช่วงที่หนึ่งนั้นจะเป็นการเทศนาในวันที่ 24 เมษายน 2510 เวลา 05.00 น. เป็นเรื่องเกี่ยวกับชาตินี้ ชาติน้ำ และในช่วงที่สองนั้นจะเป็นการเทศนาในวันเดียวกันแต่ต่างเวลา คือจะเป็นเวลา 20.00 น. ท่านจะพูดเกี่ยวกับเรื่อง ผี ๆ สาง ๆ ทั้งสองตอนนั้นจะเป็นเนื้อหาแบบการเทศนาในแบบของท่าน คือเป็นคำพูดของท่านจริง ๆ ไม่ได้แต่งหรือสรุปแต่อย่างใด เป็นการถอดคำพูดของท่านมาทั้งหมด หนังสือมีเนื้อหารวมทั้งปกหน้าหลังจำนวน 50 หน้า เป็นหนังสือเล่มเล็กปกอ่อน

การใช้ศัพท์ในการบรรยายเกี่ยวกับเรื่องนี้ ท่านพุทธทาสไม่ได้ใช้ศัพท์ที่มีความยากต่อการเข้าใจของคนทั่วไปเหมือนหนังสือเล่มอื่น เช่น อิทัปปัจจยตา สุธญญตา เป็นต้น แต่ท่านใช้ศัพท์ง่าย ๆ ที่ผู้ฟังโดยทั่วไปอาจได้ฟังมาจากการที่อื่นอยู่แล้ว เช่นการที่ท่านใช้ศัพท์ว่า ผี ๆ สาง ๆ แทนที่ท่านจะใช้ศัพท์ว่าสัมภเวสี ทำให้หนังสือเล่มนี้อ่านง่าย เหมาะสมแม้แก่ผู้ที่เริ่มศึกษา

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² Mahachulalongkornrajavidyalaya University

* ได้รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2562; แก้ไขบทความ: 15 สิงหาคม 2562; ตอรับการตีพิมพ์: 26 สิงหาคม 2562

Received: May 25, 2019; Revised: August 15, 2019; Accepted: August 26, 2019

นอกจากนี้ หนังสือยังมีขนาดเล็ก ไม่หนาจนเกินไป สามารถอ่านให้จบได้ภายในระยะเวลาไม่นาน ก็ทำให้หนังสือมีความน่าสนใจ ซึ่งจะเป็นการสร้างสรรค์ของผู้จัดพิมพ์คือธรรมทานมูลนิธิ ที่พยายามย่อ บทบรรยายแต่ละเรื่องมาลงพิมพ์เป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ เพื่อให้ง่ายต่อผู้อ่านนั่นเอง

2. โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือเรื่อง “ชาตินี้ ชาตินี้ เรื่องผี ๆ สาร ๆ” ผู้ประพันธ์คือ ท่านพุทธทาส อินทปัญโญ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้จัดเนื้อหาไว้ สอง เรื่อง คือ 1. เรื่องชาตินี้ชาตินี้ 2. เรื่องผี ๆ สาร ๆ ซึ่งสองเรื่องนี้ท่านได้แสดงจุดประกายในมุมมองทั้งสองเรื่องแนวใหม่ในพระพุทธศาสนาตามรูปแบบของท่าน ซึ่งเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างจะชี้ให้เห็นชัดในปัจจุบันโดยไม่ทิ้งพระธรรมวินัย เพราะท่านพุทธทาสนั้นท่านเป็นผู้ที่มีความสนใจในการรื้อฟื้นสิ่งที่ถูกต้องตามที่จริงที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกระทำให้เป็นแบบฉบับและให้กลับคืนมา พร้อมขจัดความเชื่อถือหรือข้อคิดที่ผิด ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งเก่าและใหม่ให้หมดไป เพื่อให้หลักธรรมของพระบรมศาสดาบริสุทธิ์จริง ๆ มีเหตุผลจริง ๆ และสามารถคงทนต่อการพิสูจน์ยืนยันได้แม้ในยุคไหน ๆ ดังนั้น หนังสือเล่มท่านได้เรียบเรียง และจัดหัวข้อไว้อย่างน่าสนใจดังนั้นผู้วิจารณ์จึงมีความประสงค์เลือกวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ด้วยเหตุว่าปัญหาเรื่องโลกนี้โลกหน้าหรือเรื่องเหนือธรรมชาติเป็นเรื่องที่มีการถกเถียงกันมาตั้งแต่อดีต แม้ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรง พระชนม์ชีพอยู่ ก็มีผู้ทูลถามเช่นกัน และปัญหานี้ก็เกี่ยวข้องกับพลังพลวัต (Dynamic) ของชาวพุทธไทยที่มีฐานความเชื่อด้านนี้อยู่โดยมาก การที่ท่านพุทธทาสนำมาตีความในแบบของท่านจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ

3. เนื้อหาโดยย่อ

3.1 เรื่องชาตินี้ ชาตินี้

เรื่องของชาตินี้ ชาตินี้ ท่านพุทธทาสแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเข้าใจคำว่าชาตินี้ ชาตินี้ให้ถูกต้อง เพราะหลายคนเข้าใจสองคำนี้ผิด ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเกือบทุกคนก็เข้าใจความหมายในแบบที่เราได้รู้เรียนและได้ฟังเทศนาสั่งสอนจากครูบาอาจารย์หลายท่านในความหมายอีกแบบหนึ่ง แต่ท่านพุทธทาสท่านได้มองในอีกมุมหนึ่ง ในความหมายที่ท่านได้พิจารณาแล้ว ซึ่งท่านได้กล่าวว่าคนส่วนใหญ่นั้นจะให้ความหมายของคำว่าชาตินี้ชาตินี้เป็นเรื่องของโลกอื่น ภพอื่น ชาตินี้ อย่างเช่นเรื่องของความทุกข์ยากที่เราต้องมารับกรรมอยู่ในชาตินี้ ก็เพราะว่าเป็นผลพวงมาจากชาติที่แล้วที่เราได้กระทำความ ทำให้เราต้องมารับผลกรรมในชาตินี้ แต่ท่านบอกว่าการตีความหมายเช่นนี้นั้นมันไกลเกินไป เป็นการเข้าใจความหมายของคนโง่เขลา ซึ่งท่านเองมองว่าชาตินี้ ชาตินี้ หรือโลกนี้ โลกหน้านั้น เกี่ยวข้องกับการเกิด ท่านได้แบ่งการเกิดนี้ออกเป็น 2 อย่าง คือ การเกิดทางร่างกายและการเกิดทางจิตใจ การเกิดทางร่างกายนั้นท่านให้ความหมายว่าเกิดจากท้องแม่ ซึ่งการเกิดทางร่างกายนี้ เกิดครั้งเดียวในชาตินี้ พอตายแล้วก็แล้วกันในชาตินี้ พอไปเกิดอีกก็เป็นชาติใหม่ แต่ในการเกิดทางจิตเจ้านั้นท่านกล่าวว่าเกิดได้อยู่ตลอด เกิดอยู่เรื่อย ๆ เพราะเป็นการเกิดขึ้นของ อบาย ความไม่ดี ฝ่ายชั่ว ซึ่งเป็น นามธรรม เกิดขึ้นได้ตลอดในแต่ละเหตุการณ์แต่ละเรื่อง แต่ละกรณีไป อันเกิดจากอุปาทาน เกิดเป็นตัวกู ของกู เป็นการเกิดในทางจิตใจ เช่น เมื่ออยากได้ของคนอื่น หรือเมื่อทำความผิดกลัวคนอื่นจับได้และลงโทษก็จะเกิดอุปาทานขึ้น ทำให้เป็นทุกข์ เกิดความร้อน

ใจ นั้นแสดงว่าผลในชาติก่อน คือการทำความผิด กำลังให้ผลแล้วในชาติต่อมา ต่อเมื่อเรารู้ทันความคิดเหล่านี้มันดับ ก็หมดไปในชาตินั้น ๆ พอเกิดขึ้นอีกก็เป็นอีกชาติหนึ่งใหม่ วนไปเรื่อย ๆ ดังนั้นชาตินี้ ชาติหน้าในเรื่องของนามธรรม จึงสามารถเกิดขึ้นได้หลาย ๆ ครั้ง จนกว่าเราจะอยู่เหนือสิ่งเหล่านี้ ไม่เป็นทุกข์ ก็จะเป็นนิพพาน

ในทัศนะของท่านพุทธทาสแตกต่างจากมุมมองในพระไตรปิฎกที่มีเนื้อหากล่าวถึงโลกนี้และโลกหน้าไว้หลายแห่ง อาทิเช่น ในอัมมรุจิเถราปทาน กล่าวถึงกรณีที่พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังเป็นสุเมธดาบสได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าพระนามว่าทีปังกร ว่าต่อไปสุเมธดาบสนี้จักได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตคือพระสมณโคม (ขุ.อป.(ไทย) 23/164/157) ในเรื่องสามาวดีวัตถุ กล่าวถึงเรื่องนายโกตุหลิกะที่เฝ้าต้อนรับพระปัจเจกพุทธเจ้าที่มารับบาตรทุกวัน ไปเกิดเป็นโสมสเทพบุตร (ขุ.ธ.อ.(ไทย) 40/12/231) และเรื่องที่เป็นที่รับรู้กันอย่างแพร่หลายก็คือเรื่องอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ในสมัยที่พระองค์เกิดเป็นพระเวสสันดร เมื่อบำเพ็ญบารมีแล้วจึงได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้(ขุ.ชา.ม.(ไทย) 28/1655/447) หรืออย่างกรณีของพระเทวทัต ที่ภายหลังจากถูกแผ่นดินสูบแล้วก็ไปบังเกิดอยู่ในอเวจีมหานรก (ขุ.อิติ.(ไทย) 25/89/459) เหล่านี้ล้วนเป็นคดีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การที่ท่านพุทธทาสได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชาตินี้ ชาติหน้านั้นถึงแม้ว่าจะแย้งกับพระไตรปิฎก แต่ท่านก็ไม่ได้ปฏิเสธว่าชาตินี้ชาติหน้าไม่มีอยู่จริง ท่านเพียงแต่ตีความตามหลักภาษาคน-ภาษาธรรม เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของชาติปัจจุบันคือ “ขณะนี้” ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดชาติอื่น ๆ ไม่ว่าจะจริงหรือไม่ก็ไม่ควรให้ความสนใจ อย่างที่ท่านพยายามบอกผู้อ่านว่า การเกิดขึ้นของความคิดหรืออารมณ์แต่ละขณะนั้นแหละคือการเกิด ส่วนจะเกิดในนรกหรือสวรรค์ เราสามารถกำหนดในปัจจุบันขณะ ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (ปัจจุบัน ดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) กล่าวไว้ว่า นรก-สวรรค์ นั้นมีหลายระดับ คือถ้าหากถือตามตัวอักษรในพระไตรปิฎกก็ต้องถือว่ามี แต่คำสอนที่ระบุในพระไตรปิฎกส่วนมากก็มักแสดงผลที่อยู่ในชาติปัจจุบันก่อนแล้วจึงแสดงผลที่เป็นนรกสวรรค์ในชาติหน้าอีกระดับหนึ่งคือนรกสวรรค์ที่อยู่ในใจ คือระดับความคิดในจิตใจ ถ้าคิดดีก็ถือว่าไปสวรรค์ ถ้าคิดชั่วก็ถือว่าตกนรก แต่มีนรกสวรรค์อีกระดับหนึ่งคือระดับแต่ละขณะจิต ซึ่งเป็นเรื่องของการเสวยอารมณ์ของจิต หากจิตเสวยอารมณ์สุขก็ไปสวรรค์ แต่หากเสวยอารมณ์ทุกข์ เช่น เห็นอะไรไม่ชอบใจก็ตกนรก เป็นเรื่องละเอียดอ่อนในแต่ละขณะจิตแต่ท่าทีที่ชาวพุทธควรคิดตระหนักเกี่ยวกับเรื่องนรกสวรรค์ก็คือ การให้ความสำคัญกับหลักกรรมคือการกระทำมากกว่า เพราะหลักกรรมสามารถเห็นชัดมากกว่า เป็นเหตุเป็นผลที่สามารถรู้แน่ชัดได้ในชาตินี้ ดีกว่าการรอผลในชาติหน้า(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2542 : 105-134)

3.2 เรื่องผี ๆ สาง ๆ

ท่านพุทธทาสบรรยายเรื่องผี ๆ สาง ๆ โดยสรุปได้ว่า ที่คนเราเข้าใจผิดว่า ผี เทวดานั้น มีอยู่จริง ๆ มีตัวตนจริง ๆ ซึ่งในพระไตรปิฎกก็ได้กล่าวถึงหลายที่ ทำให้คนส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อที่ฝังใจมากขึ้นว่ามีอยู่จริง ๆ ซึ่งท่านเองก็ไม่ได้ปฏิเสธ แต่ท่านอธิบายว่ามันเป็นอำนาจกระแสนิจอย่างหนึ่ง ซึ่งมันมีมากมายและได้รวมตัวกันและมากพอที่จะครอบงำจิตใจของบุคคลหนึ่งได้และทำให้เขาเกิดความรู้สึกเช่นนั้นจริง ๆ จากคน ๆ หนึ่งไปสู่อีกหลายคน เมื่อเยอะขึ้นความเชื่อเรื่องผีนั่นก็ครอบงำบุคคลเหล่านั้นอย่างฝังลึกในจิตใจ ซึ่งท่านตีความว่าเป็น อวิชชาหรือความโง่เขลา เพราะจริง ๆ ผีนี่เกิดขึ้นตอนไหน ในโลกของสัตว์เดียรฉานนั้น

ก็กล่าวว่าไม่มีแน่ ๆ เพราะท่านไม่เห็นสัตว์เดียรัจฉานกลัวผีเลย ตั้งแต่เริ่มยุคมนุษย์ใหม่ ๆ ผีนั้นเกิดขึ้นมาได้ก็ในยุคของมนุษย์ที่ได้สร้างผีขึ้นมาเพราะมีความฉลาดเริ่มมีความคิด จนสามารถสร้างความเชื่อในระบบหนึ่งขึ้นมา สร้างความกลัวเพื่อหล่อเลี้ยงความเชื่อในระบบนั้นไว้ ทำให้จิตรู้สึกว่ามีอะไรลึกลับ และก็มีมีความเชื่อในความลึกลับนั้นตามความคิดเห็นของตนเอง และก็ได้อสอนกันต่อ ๆ มา เป็นระบบความเชื่อ ผีก็ได้เกิดขึ้นตามทำนองนี้ ซึ่งมีอยู่ในโลกของมนุษย์ผู้ฉลาดเท่านั้น ในโลกของสัตว์เดียรัจฉานผู้มีความรู้ไม่มีเลย ท่านจึงกล่าวว่าเป็นความโง่เขลาของมนุษย์อย่างแท้จริง เป็นอวิชาที่ครอบงำมนุษย์อยู่

ทัศนะเช่นนี้นับว่าแปลกแยกจากพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงการมีอยู่ของโลกหลังความตาย เรื่องที่เป็นที่นิยมหรือรับรู้ของสังคมไทย อาทิเช่น เรื่องของเปรตญาติพระเจ้าพิมพิสาร ที่มาร้องขอส่วนบุญส่วนกุศลจากพระเจ้าพิมพิสารในคราวถวายสวนเวฬุวันเป็นอาราม (ขุ.ข.(ไทย)/25/1/15) หรือการที่พระโมคคัลลานะเห็นเปรตที่ปรากฏในอารามเวฬุวัน (วิ.ม.ห.(ไทย)1/228/220) หรือถ้าพิจารณาจากพุทธกิจของพระพุทธเจ้า 5 ประการ ในตอนกลางคืนทรงแสดงธรรมแก่เหล่าเทวดาทั้งหลาย บางครั้งแสงสว่างเรืองเห็นได้จากที่ไกล แสดงว่าพระไตรปิฎกยอมรับการมีอยู่จริงของโลกหลังความตายหรือผีสังเทวดาต่าง ๆ

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การตีความของท่านพุทธทาสเกี่ยวเรื่องผี ๆ สาง ๆ ที่ดูเหมือนจะแย้งกับพระไตรปิฎกนี้ ก็เป็นผลจากการที่ท่านยึดเนื้อความในพระไตรปิฎกนั่นเอง นั่นคือความในพระไตรปิฎกที่ปรากฏในสี่สปปาสูตร ความโดยสรุปว่าแม้พระพุทธเจ้าจะทรงเป็นสัพพัญญู แต่ทรงแสดงธรรมที่เกี่ยวกับทุกข์และเป็นไปเพื่อการดับทุกข์เท่านั้น(ส.ม.(ไทย) 19/1101/913)และตามหลักภาษาคน-ภาษาธรรมที่ท่านใช้ในการตีความคำสอนทัศนะของท่านพุทธทาสจึงพยายามชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าเรื่องผี ๆ สาง ๆ นั้นมิได้เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ กลับจะเป็นการเพิ่มอวิชาซึ่งเป็นต้นเหตุของความทุกข์เสียอีก ดังนั้น จึงไม่ควรให้ความสำคัญกับเรื่องราวลึกลับ ให้หันมาสนใจสิ่งที่อยู่ในปัจจุบันสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ท่านกล่าวว่า ท่าทีของพระพุทธศาสนานั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องผีสังเทวดา อิทธิปาฏิหาริย์ หรือสิ่งลึกลับ แต่ให้ความสำคัญกับชีวิตปัจจุบันที่ต้องทำให้ถูกต้อง ปฏิบัติให้ถูกต้องโดยถือหลักกรรมเป็นสำคัญ (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), 2554 : 2-3)

4. สรุป

4.1 จุดเด่นของหนังสือ

หนังสือ “ชาตินี้ชาติหน้า เรื่องผี ๆ สาง ๆ” นี้มีจุดเด่นอยู่ที่ป็นหนังสือขนาดเล็ก ไม่หนามากนัก ตัวหนังสือมีขนาดพอเหมาะกับสายตาของคนทุกวัย โดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่หรือวัยสูงอายุ ภายในเล่มมีการจัดย่อหน้าให้อ่านง่าย ไม่มีคำศัพท์ทางศาสนาที่เข้าใจยาก สามารถพกพาไปอ่านในที่ต่าง ๆ ได้สะดวก และด้วยความที่มีความหนาเพียง 50 หน้า จึงสามารถอ่านได้จบในระยะเวลาไม่นาน

4.2 สิ่งที่ผู้วิจารณ์อยากจะนำเสนอ

ผู้วิจารณ์อยากจะนำเสนอเกี่ยวกับหนังสือ “ชาตินี้ ชาติหน้า ผี ๆ สาง ๆ” โดยหนังสือเล่มนี้มีความเหมาะสมกับทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ในยุคสมัยปัจจุบัน ซึ่งคนเหล่านี้อาจมีความเชื่อแตกต่างกัน แต่ประเด็นที่ผู้เขียนได้นำเสนอต่อสังคมนั้นเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับชาตินี้ชาติหน้าและเรื่องผีสังเทวดาที่แตกต่างจากความในพระไตรปิฎก อันเกิดจากการตีความที่สมสมัยการอ่านหนังสือเล่มนี้อย่างพิเคราะห์

จะทำให้ได้แง่คิดอีกมุมมองหนึ่งเกี่ยวกับข้อบชคคคหรือปรัชญาทางศาสนาที่ถกเถียงกันมาทุกยุคสมัยผู้วิจารณ์
จึงอยากเสนอให้ผู้ที่มีความสนใจหรือมักมีข้อสงสัยในเรื่องชาตินี้ ชาตินี้ ฟ้า ๆ สาง ๆ อ่านเพราะเป็นหนังสือ
ที่มีหลักการและการตีความอย่างมีเหตุผล

5. เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). กรรม นรก สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). *อิทธิ ปาฏิหาริย์-เทวดา*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สว.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

6. ประวัติผู้วิจารณ์

ชื่อ ฉายา/นามสกุล : พระมหาวสันต์ ญาณสิทธิ (ยังพิมาย)

วัน เดือน ปีเกิด : 2 กุมภาพันธ์ 2521

ภูมิลาเนาที่เกิด : อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษา : ป.ธ.3, พธ.บ.(ภาษาอังกฤษ), ร.บ. (รัฐศาสตร์), ค.ม.(บริหารการศึกษา)

อุปสมบท : 14 พฤษภาคม 2542

สังกัด : วัดมาบประดู อำเภอฟินมาย จังหวัดนครราชสีมา

ตำแหน่ง : เจ้าอาวาส/เจ้าคณะตำบล

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดมาบประดู่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา